

Y Carneddau

Safle : Y Carneddau (Yr Elen, Carnedd Llewelyn, Foel Grach a Charnedd Gwenllian)

Dyddiad yr arolwg : 20/06/2022

Llwybrau trawslun: dolen gylchol ar y llwybr troed o Fethesda

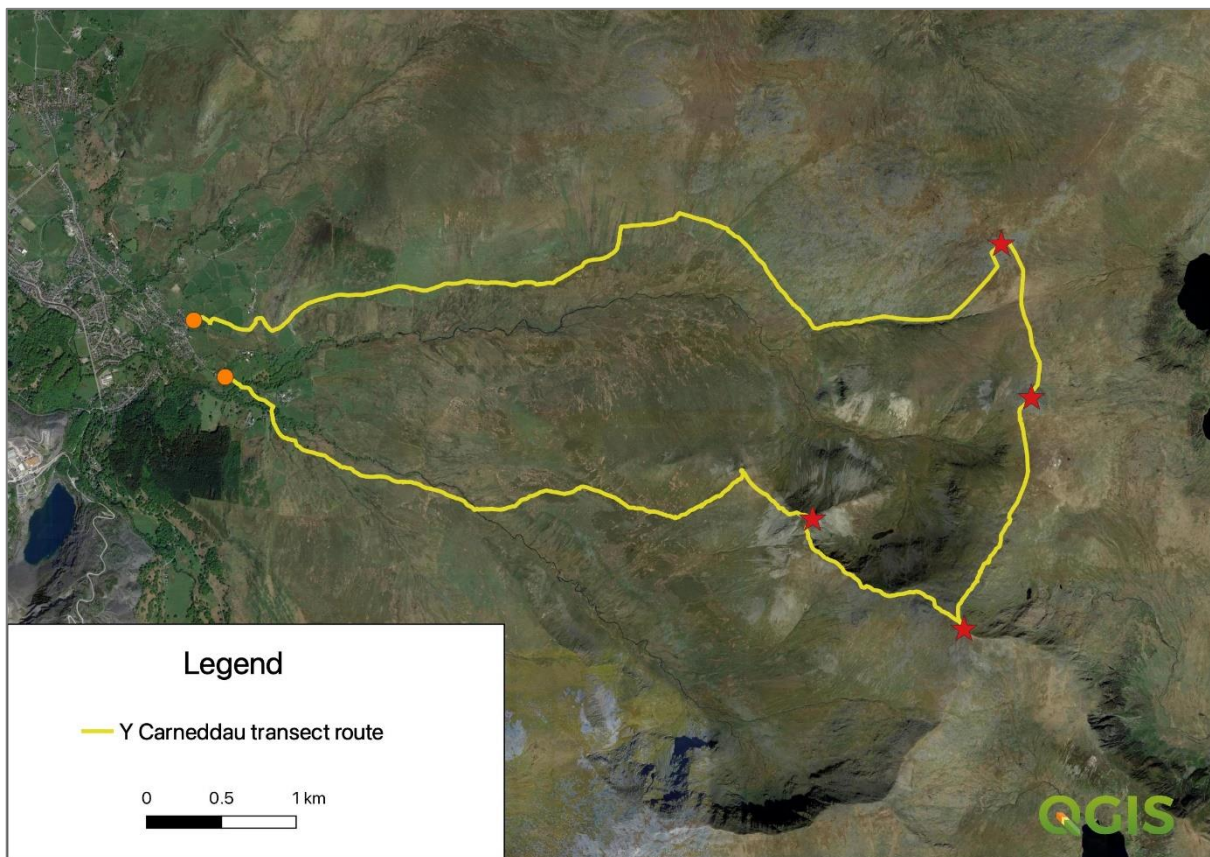
Cillio Clochdar y Cerrig (*Saxicola torquata*) ar lethrau isaf Y Carneddau ger Afon Caseg.

1. Manylion yr arolwg

Dilynodd arolwg 2022 yr un llwybr a ddefnyddiwyd ar gyfer y safle hwn yn 2020 a 2021 (gweler y map yn ffigur 1 isod), gan ddechrau o Fethesda, ar hyd yr Afon Llafar ac esgyn dros Foel Ganol a'r Elen i gopa Carnedd Llewelyn, cyn cymryd y prif lwybr crib i'r Foel Grach a Charnedd Gwenllian (nid yw'r copa arbennig hwn wedi'i gwmpasu yn 2020), ac yna'n disgyn i'r dyffryn ar hyd yr Afon Wen ac yn cyfuchlinio ar hyd ochr y mynydd uwchben yr Afon Caseg yn ôl i Fethesda. Cynhaliwyd yr arolwg hwn ar 20 Mehefin 2022.

Yn ystod yr arolwg, cofnododd yr arsylwr unrhyw adar a welwyd yn ystod y trawslun (yn enwedig unrhyw arwyddion o weithgarwch bridio), gweithgaredd mamaliaid, digonedd o sbwriel ar hyd llwybrau troed a nifer o ddelweddau pwynt sefydlog ar hyd y llwybrau i helpu i asesu unrhyw newidiadau yn y dirwedd ehangach a chyflwr y llystyfiant. (gweler ffigur 2 am fanylion lleoliadau arolwg penodol).

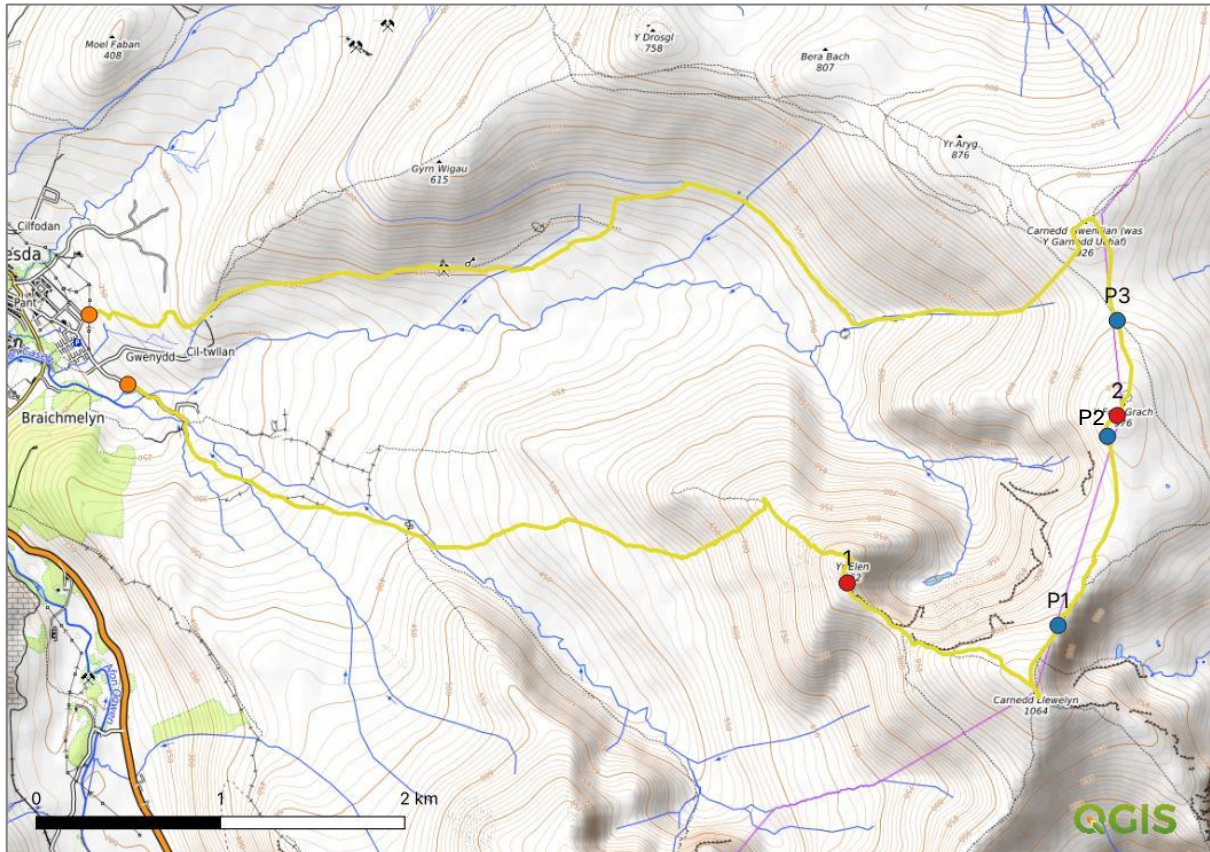
Tywydd: roedd awyr glir, gwyntoedd tawel iawn (0mya) a thymheredd cynnes yn dechrau ar 13'C gyda'r wawr ac yn codi i 20'C erbyn canol dydd.

Ffigur 1. Map o ardal arolwg y Carneddau yn dangos y llwybr trawslun (llinell felen), mannau cychwyn a diwedd yr arolwg (pwyntiau oren) a chopau y prif gopaon mynyddoedd o fewn y llwybr trawslun (sêr coch).

2. Canlyniadau

Rhoddir crynodeb o ganlyniadau'r arolwg hwn isod. Mae Ffigur 2 yn rhoi trosolwg o leoliadau golygfeydd mwy nodedig, y pwyntiau arolwg allweddol a lleoliadau delweddau pwynt sefydlog. Cyfeirir at y pwyntiau wedi'u rhifo yn nhestun y canlyniadau gan ddefnyddio cromfachau ac yna'r cod wedi'i rifo, er enghraifft '(P3)'.

Ffigur 2. Map o ardal arolwg y Carneddau yn dangos llwybr trawsllun 2022 (llinell felen). Mae'r pwyntiau coch yn nodiadau targed y cyfeirir atynt yn y crynodeb canlyniadau isod, a phwyntiau glas yw lleoliadau safleoedd ffotograffiaeth pwynt sefydlog (gweler adran 2.6).

2.1 Bywyd Adar

Cofnodwyd cyfanswm o 18 o rywogaethau adar gwahanol a 256 o unigolion yn ystod yr arolwg (gweler tabl 1 isod). Y rhywogaethau adar bridio / magu mwyaf niferus a gofnodwyd oedd Corhedydd y Waun (128 o unigolion), Tinwen y Gogledd (31) a'r Eheddydd (22). Yr unig rywogaeth amlycaf a welwyd yn ystod yr arolwg oedd Barcud Coch yn esgyn ar hyd llwyfandir y copa ger Foel Grach.

Nid oedd pedair rhywogaeth a welwyd yn ystod arolygon 2022 yn bresennol yn 2021, gan gynnwys y Bwncath, Titw Penddu, Llinos a Thelor y Cnau. Fodd bynnag, roedd 11 rhywogaeth a welwyd yn 2021 a oedd yn absennol eleni: Titw Tomos Las, Ji-Binc, Giach Gyffredin, Bronwen y Dwr / Trochwr, Gwylan Gefnddu Fawr, Cudyll Coch, Gwylan Cefnddu Lleiaf, Llinos Bengoch Leiaf, Brain Coesgoch, Ydfrain a'r Pibydd.

Ni nodwyd unrhyw wahaniaethau amlwg i ganlyniadau arolygon 2020 yn ystod y cyfnod clo o ran effeithiau aflonyddwch dynol yn yr ardal ar fywyd adar. Fodd bynnag, mae niferoedd cyffredinol ac

amrywiaeth yr adar wedi newid yn sylweddol dros gyfnod yr arolwg tair blynedd (gweler ffigurau 3 a 4 isod), a thrafodir y newidiadau hyn ymhellach isod.

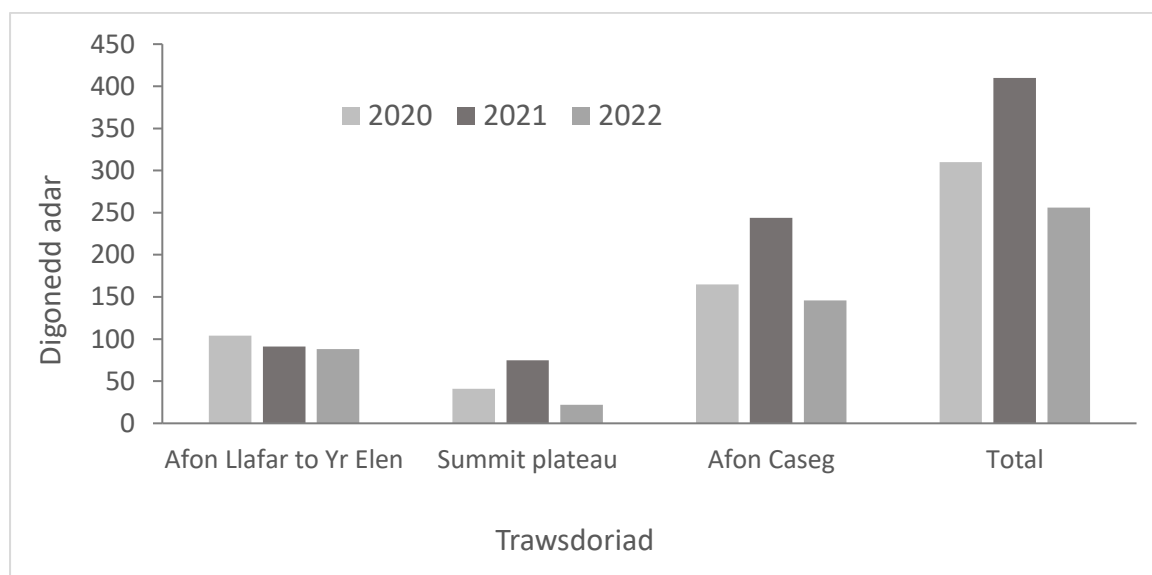
Tabl 1. Canlyniadau arolwg adar magu ar gyfer Y Carneddau yn 2022.

Enw		Carneddau				
Math o arolwg		Adar bridio / magu				
Syrfewyr		Ben Porter ac Eleri Turner				
Dyddiadau'r arolwg		20/06/2022				
Rhywogaeth	Enw gwyddonol	Trawslun neu safle				Tystiolaeth o fridio yn ystod ymweliadau
		Afon Llafar i'r Elen	Llwyfandir y copa	Afon Caseg	Cyfanswm nifer	
Corhedydd y Ddôl	<i>Anthus pratensis</i>	46	14	68	128	Ceiliogod yn canu, oedolion yn canu ac ifanc wedi magu plu
Ehedydd	<i>Alauda arvensis</i>	13	3	6	22	Ceiliog yn canu
Crow Carrion	<i>Corvus corone</i>	6		8	14	
Siglen Iwyd	<i>Motacilla cinerea</i>	4		3	7	Ceiliogod yn canu
Dryw	<i>Troglodytes troglodytes</i>	3		4	7	Ceiliog yn canu
Clochdar y Cerrig	<i>Torquata Saxicola</i>	3		7	10	Ceiliogod yn canu a chywion wedi magu plu
Bwncath	<i>Buteo buteo</i>	4		1	5	
Titw Penddu	<i>Periapus ater</i>	1			1	
Bronwen y Dŵr / Trochwr	<i>Prunella modularis</i>	3		1	4	Canu gwrywod
Telor y Cnau	<i>Sitta europaea</i>	1			1	
Colomen y coed	<i>Columba palumbus</i>	2			2	
Robin	<i>Erithacus rubecula</i>	2			2	
Cigfran	<i>Corvus corvax</i>		3		3	Cywion wedi magu plu
Barcud Coch	<i>Milvus milvus</i>		1		1	
Siglen Fraith	<i>Motacilla alba yarellii</i>		1		1	
Tinwen y Garn	<i>Oenanthe oenanthe</i>			31	31	Cywion wedi magu plu
Gwylan y Penwaig	<i>Larus argentatus</i>			1	1	
Llinos	<i>Carduelis canabina</i>			16	16	Ceiliogod yn canu chywion wedi magu plu

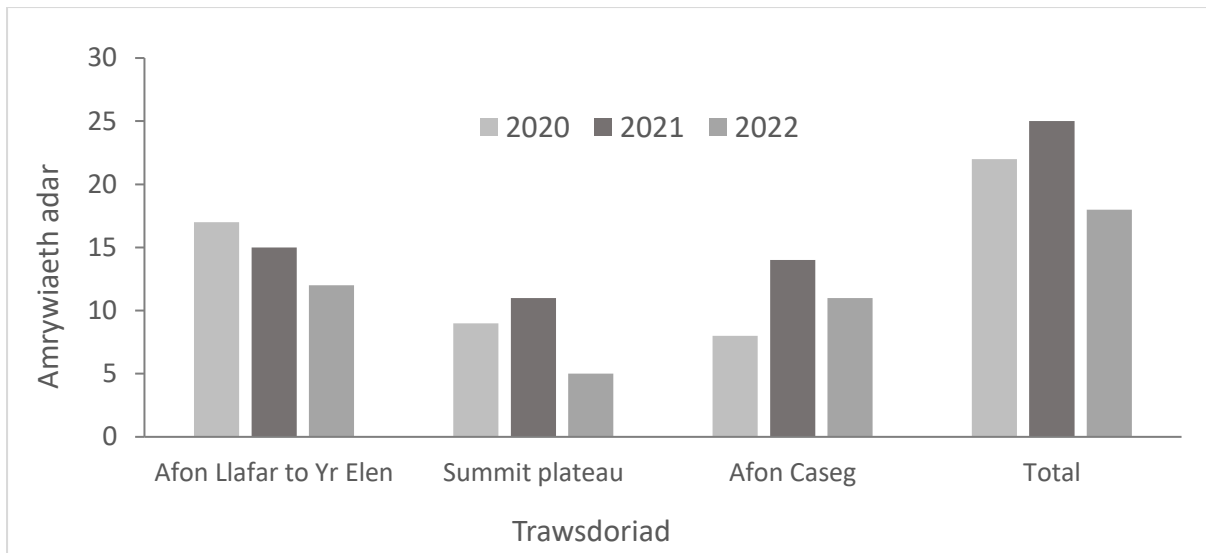
Cyfanswm nifer y rhywogaethau	12	5	11	18	
Cyfanswm nifer	88	22	146	256	

Cymariaethau o niferoedd ac amrywiaeth adar ar draws blyneddau

Wrth gymharu helaethrwydd ac amrywiaeth yr adar dros y tair blynedd, mae rhanbarth y Carneddau yn dangos patrwm diddorol. Yn gyffredinol, roedd amrywiaeth a helaethrwydd adar yn fwy yn ystod arolygon 2021 nag yn 2020 a 2022, ond roedd arolygon 2022 yn sylweddol is nag yn 2020. Mae hyn yn cyferbynnu â'r tri rhanbarth ucheldirol arall a gwmpesir yn yr arolygon hyn, lle bob blwyddyn ar ôl 2020 wedi dangos dirywiad yn helaethrwydd ac amrywiaeth bywyd adar. Trafodwyd yn 2021 mai un o'r rhesymau am hyn oedd presenoldeb heidiau mawr o Ydfrain, Brain Tyddyn a gwylanod ar hyd yr Afon Caseg, a oedd yn bwydo ar forgrug hedegog (Morgrug Melyn y Ddôl) ar adeg yr arolwg. Chwyddodd hyn y ffigurau niferoedd yn rhannol ar gyfer yr arolwg hwnnw ac efallai ei fod wedi cuddio'r duedd wirioneddol mewn perthynas ag adar sy'n bridio. Fodd bynnag, ni ellir esbonio'r amrywiaeth uwch ar gyfer 2021 yn y modd hwn, a byddai cynnal arolygon pellach o'r safle yn helpu i daflu goleuni ar y newidiadau dros gyfnodau hwy o amser yn yr ardal hon.

Ffigur 3. Nifer yr adar (h.y. nifer yr adar unigol a gofnodwyd) ar hyd y prif lwybrau trawslun yn 2020 (llwyd golau), 2021 (llwyd tywyllach) a 2022 (llwyd).

Ffigur 4. Amrywiaeth adar (h.y. cyfanswm nifer y rhywogaethau) ar hyd y prif lwybrau trawslun yn 2020 (llwyd golau), 2021 (llwyd tywyllach) a 2022 (llwyd).

Cigfran fawr (*Corvus corvax*) ar gopa Carnedd Llewelyn.

2.2 Llystyfiant

Prin oedd y dystiolaeth o newidiadau sylweddol i'r cymunedau llystyfiant ar hyd y llwybrau yn ystod y trawslun hwn o gymharu â 2020 a 2021. Fodd bynnag, nodwyd eto bod llwybrau'n fwy treuliedig a llai o llystyfiant nag a nodwyd yn 2020 – a ddisgwylir efallai o ystyried y diffyg defnydd yn ystod y cyfnod clo y flwyddyn honno. Er na chynhaliwyd unrhyw arolygon llystyfiant penodol yn yr ardal hon, mae'r delweddau pwynt sefydlog ar hyd llwybrau (adran 2.6) yn helpu i ddogfennu unrhyw newidiadau o flwyddyn i flwyddyn. Nodwyd eto'r darnau helaeth o'r Helygen Fach (*Salix repens*) ymhlith y tir creigiog o amgylch Copa Foel Grach (pwynt 2 ar y map yn ffigur 2). Y clytiau hyn yw'r mwyaf helaeth a ddarganfuwyd yn ystod unrhyw un o'r llwybrau trawslun y mae'r arolygon hyn yn eu cwmpasu ar draws Eryri, ac felly byddai'n werth rhoi mwy o sylw i astudio eu hiechyd a ffyrdd o ehangu'r clytiau o helyg yr ucheldir prin hwn.

Helygen Gorrach (*Salix herbacea*) ar gopa'r Foel Grach (pwynt 2 yn y map yn ffigur 2).

2.3 Sbwriel

Y Carneddau oedd â'r lleiaf o sbwriel o'r holl safleoedd ucheldirol a arolygwyd. Cofnodwyd cyfanswm o 10 eitem sbwriel o bum math gwahanol yn ystod yr arolwg (gweler tabl 2). Yr eitemau mwyaf cyffredin a ddarganfuwyd oedd rhwydi plastig (fel y math a ddefnyddir i becynnu eitemau ffrwythau – canfuwyd pedwar i gyd) a phapurau melysion (tri i gyd). Mae hyn yn uwch na'r tair eitem a ganfuwyd ar draws y safle yn 2021, ond mae'n dal i fod yn gyfanswm isel iawn o'i gymharu â'r toreh o sbwriel a ganfuwyd yn yr ucheldiroedd eraill, sydd efallai'n fwy poblogaidd, a gwmpesir yn yr arolygon hyn.

Tabl 2 . Canlyniadau arolwg sbwriel ar gyfer trawslun y Carneddau yn 2022.

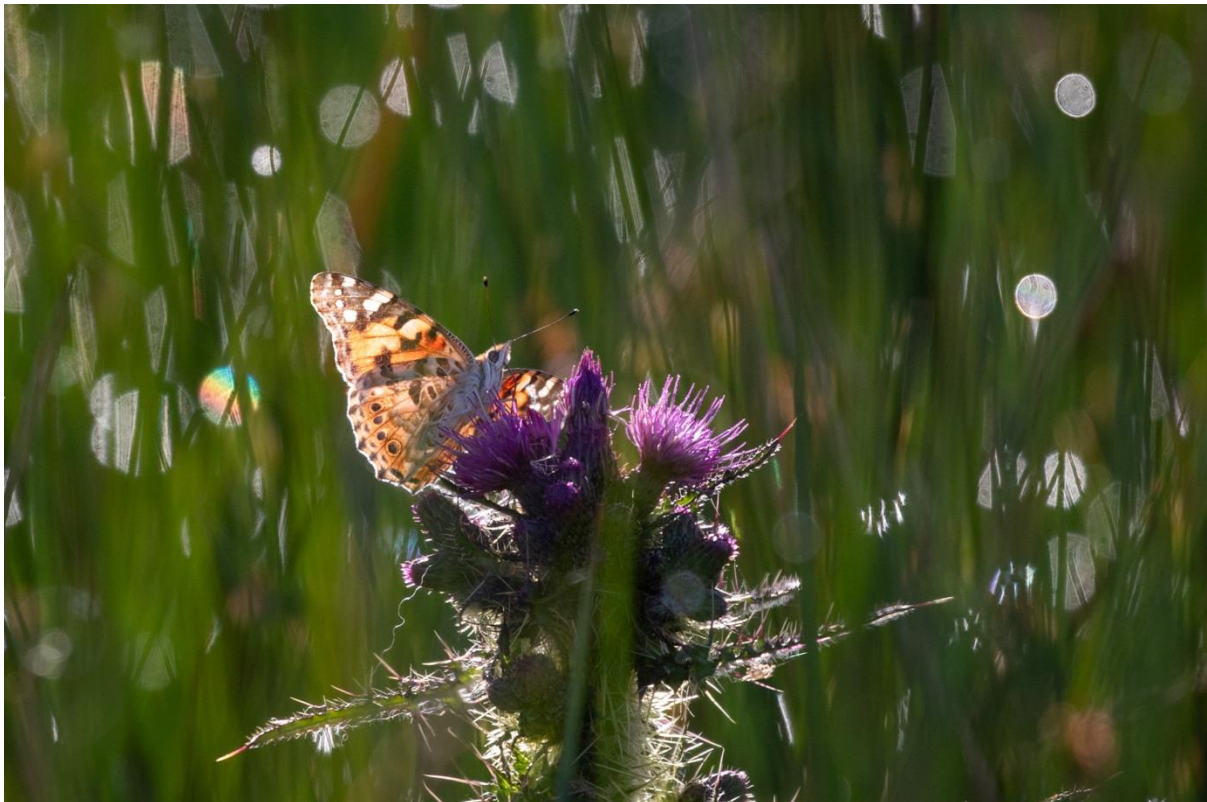
Enw'r Safle	Y Carneddau			
Math o arolwg	Arolwg sbwriel			
Syrfewyr	Ben Porter ac Eleri Turner			
Dyddiad yr arolwg	13/06/2021			
Math o sbwriel	Nifer			
	Afon Llafar i'r Elen	Llwyfandir copa	Afon Caseg	Cyfanswm
Rhwyd plastig	2	2		4
Crampon		1		1
Deunydd lapio melys		3		3
Darnau gwydr wedi torri		1		1

Organig (ee croen oren)		1		1
Cyfanswm nifer y mathau o sbwriel	1	5	0	5
Cyfanswm nifer yr eitemau sbwriel	2	8	0	10

2.4 Pethau eraill a welwyd a nodiadau o'r arolwg

Trychfilod : oherwydd yr amodau tawel a chynnes iawn yn ystod yr arolwg, cofnodwyd nifer o bryfed nodedig sy'n hedfan yn ystod y dydd yn ystod arolwg 2022. Roedd y rhain yn cynnwys 15 o ficrowyfnod ucheldirol prin Argaen glaswellt y gogledd (*Catoptria furcatellus*) o amgylch copa'r Elen (pwynt 1), Glöyn yr ysgall (*Vanessa cardui*), dros 30 o ieir bach yr haf (*Coenonympha pamphilus*) a Lindysyn yr yfwr gwllith (*Euthrix potatoria*).

Gweithgaredd gwersylla : ni nodwyd unrhyw bebyll yn ystod yr ymweliad arolwg â'r ardal hon.

Gloyn yr ysgall (*Vanessa cardui*) yn bwydo ar Ysgallen y Gors (*Cirsium palustre*).

2.5 Lefelau pori

Er nad yw'n cael ei fonitro'n benodol yn ystod yr arolygon, mae cyflwr cynefinoedd ar hyd y llwybrau trawslun yn chwarae rhan arwyddocaol wrth bennu amllder ac amrywiaeth y planhigion, y pryfed a'r adar sy'n bodoli yn yr ardaloedd hyn. Roedd yn amlwg bod y rhan fwyaf o ardaloedd ar hyd y llwybr trawslun ar y Carneddau yn cynnal dwysedd pori uwch o lawer na'r safleoedd mynyddig eraill a gafodd sylw yn arolygon 2022; defaid yn bennaf, ond hefyd 80+ o ferlod y Carneddau, yn enwedig rhwng Foel Grach a Charnedd Gwenllian. Arhosodd y cynefin ar hyd y llwybr trawslun yn bennaf yn

laswelltir wedi'i led-wella, gyda llai o blanhigion blodeuol a gweiriau blodeuol a welir mewn ardaloedd fel Cader Idris a Chwm Idwal, ynghyd â bron dim Grug na Llus.

Wrth edrych tua'r gorllewin o'r esgyniad i'r Elen, gan ddangos y cyflwr cynefin mwy homogenaidd nag ar safleoedd eraill a gafodd sylw yn yr arolygon hyn.

2.6 Delweddau llwybr pwynt sefydlog i gofnodi amodau llystyfiant

Mae delweddau o 2020, 2021 a 2022 yn cael eu dangos ochr yn ochr i ganiatáu ar gyfer unrhyw gymariaethau mewn cyflwr tirwedd a llystyfiant ar draws blynnyddoedd. Sylwch na chymerwyd pwynt sefydlog rhif 3 yn ystod 2020, ac felly dim ond dwy flynedd o ail ddarlledu sy'n bresennol ar gyfer y safle hwnnw.

Lleoliadau'r delweddau / lluniau: **colofn chwith yn** edrych tuag at gopa Carnedd Llewelyn ar lwyfandir y copa (**P1**) a'r **golofn ar y dde wrth** ddynesu at y Foel Grach (**P2**).

Lleoliadau'r ddelwedd: rhwng Moel Grach a Charnedd Llewelyn (**P3**).